

Enric Serra Casals

COM ESCRIURE BÉ UNA RESSENYA

Eumo Editorial

© 2016, Enric Serra Casals

© d'aquesta edició: Eumo Editorial

C. de Perot Rocaguinarda, 17. 08500 Vic

www.eumoeditorial.com - eumoeditorial@eumoeditorial.com

—Eumo és l'editorial de la UVic-UCC—

Primera edició: gener de 2017

Disseny de la coberta: Natàlia González

Maquetació: ebc, serveis editorials

Imprès a Liberdúplex

Dipòsit legal: B 25979-2016

ISBN: 978-84-9766-586-5

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Índex

Presentació	11
--------------------------	----

INTRODUCCIÓ

Escriure a la universitat, una proposta per a la millora	15
La ressenya acadèmica	24

SEIXANTA CONSELLS PER ESCRIURE UNA RESSENYA ACADÈMICA

Autoria

<i>Alguns estudiants tenen dificultats a ser autors</i>	33
1. Ser l'autor	37
2. Fer servir textos aliens modificats?	39
3. Gestionar l'autoritat	42
4. Reproduir i atribuir les veus	44
5. Refugiar-se en la subjectivitat?	47
6. Controlar el grau de certesa	50
7. Atrevir-se a valorar	52
8. Ser constant com a autor	53
Com hem de valorar la ressenya amb problemes d'autoria	56

Proposta de sentit

<i>Alguns estudiants tenen dificultats a proposar un sentit</i>	57
9. Posar el focus en l'obra	61
10. Formular una tesi	62
11. Comentar aspectes positius i negatius	63
12. Resumir l'obra	66
13. Descriure l'obra	69
14. Explicar l'obra com a producte	70
15. Analitzar l'obra tènicament	73
16. Expressar-se sense haver comprès bé el text? ..	76
17. No incórrer en desajustos conceptuals	77
18. Llegir el text amb una mirada determinada? ..	80
19. Referir-se només al que és significatiu	82
20. Trobar el grau d'explicitud adequat	85
21. Argumentar amb consistència	88
22. Crear un text no obvi i amb gruix cultural	91
23. Evitar les expressions amb un sentit aproximat	93
24. Evitar el sentit balder	95
25. No dir el que es creu que es diu?	96
26. Vetllar perquè el lèxic expressi el sentit desitjat	99
27. Evitar els errors de puntuació que modifiquen el sentit	100
28. Controlar els aspectes sintàctics que comprometen el sentit	101
29. Evitar contradiccions, incoherències, rectificacions	103
30. Connectar bé les idees	105
31. Cercar la unitat semàntica	107
32. Orientar el lector	109
Com hem de valorar la ressenya amb problemes en la proposta de sentit	111

Construcció d'un artefacte eficaç*Alguns estudiants tenen dificultats a construir un*

<i>artefacte eficaç</i>	113
33. Respectar la llengua normativa	117
34. No caure en els col·loquialismes	119
35. Pensar la puntuació	120
36. Evitar fer servir una sintaxi rudimentària	122
37. Utilitzar una llengua rica	123
38. Construir un text amb memòria	124
39. Fer servir una prosa fluida	126
40. Evitar la llengua ampul·losa	129
41. Utilitzar la llengua especialitzada	131
42. Atedir-se a l'estructura de la ressenya	134
43. Ajustar la ressenya al mitjà	138
44. Construir bé els paràgrafs	140
45. Controlar el començament	143
46. Controlar el final	146
47. Prendre decisions estructurals estratègiques	149
48. Evitar sotmetre's a l'ordre de l'obra ressenyada	152
49. Motivar els elements del text	153
50. Evitar construir un text additiu	157
51. Evitar l'aparició forçada dels elements del discurs	159
52. Assenyalar el text?	161
53. Evitar la superfluïtat	161
54. Construir un text equilibrat	163
55. No estireganyar el text	164
56. Evitar la redundància gratuïta	165
57. Gestionar l'aparició de la informació	166
58. No abusar de la personificació	168
59. Controlar els efectes retòrics i de funció poètica del llenguatge	169
60. Tenir cura dels aspectes visuals i de presentació ...	172

Com hem de valorar la ressenya amb problemes en la construcció de l'artefacte	174
Resum dels aspectes més destacats	176

SIS RESSENYES COMENTADES

<i>El banquer anarquista</i> , de Fernando Pessoa	191
Ressenya 1	195
<i>Comentari</i>	199
Ressenya 2	201
<i>Comentari</i>	206
Ressenya 3	209
<i>Comentari</i>	214
Ressenya 4	218
<i>Comentari</i>	224
Ressenya 5	227
<i>Comentari</i>	231
Ressenya 6	237
<i>Comentari</i>	242
Bibliografia	249

Presentació

Una de les activitats d'aprenentatge que els joves troben sovint en la seva vida acadèmica és el comentari escrit sobre una lectura relacionada amb alguna matèria del currículum. Es tracta d'una activitat típicament universitària, però és ben habitual també en els estudis previs a l'ensenyament superior. *Com escriure bé una ressenya* ensenya a produir aquest tipus de textos i pot ser útil a docents i estudiants i, més en general, a tothom que hagi de redactar o jutjar un escrit d'opinió sobre un producte cultural.

Un dels factors que condiciona decisivament l'èxit o el fracàs d'un escrit és el grau de coneixement que té l'autor del tipus de text que produeix. Aquest llibre convida els lectors a reflexionar sobre la naturalesa de les ressenyes i constitueix un curs de redacció aplicat a l'elaboració d'aquest tipus d'escrit. S'hi expliquen les característiques de les ressenyes, les seves convencions i exigències formals i les operacions de sentit que hi són habituals, amb l'objectiu que l'autor pugui escriure un text que s'ajusti al gènere i que sigui eficaç.

Amb aquesta finalitat, el llibre presenta seixanta consells d'expressió categoritzats de manera que puguin arribar fàcilment al lector i explicats de manera planera. Aquests consells s'organitzen en tres blocs que corresponen a tres aspectes bàsics en elaborar un text com la ressenya: *a)* la presència d'un autor, *b)* la proposta d'un sentit i *c)* la creació d'un artefacte eficaç. Els encerts o les deficiències relacionats amb aquests tres aspectes es tradueixen en encerts o deficiències d'expressió.

Cada bloc és introduït amb una breu explicació i, a continuació, s'hi recull la veu d'alguns testimonis que manifesten dificultats d'expressió relacionades amb el contingut que s'hi presenta. Al final dels blocs s'ofereixen uns comentaris generals amb orientacions sobre l'avaluació dels aspectes explicats. Després dels seixanta consells, el lector pot trobar una taula que recull els ítems més destacats de què s'ha tractat al llarg del llibre. Aquesta taula aplega més de cent setanta aspectes que tot ressenyador pot tenir en compte en expressar-se i permet que els docents, en encarregar l'elaboració d'una ressenya als seus alumnes, puguin propiciar-hi el diàleg sobre les característiques que ha de tenir el text i afavorir, doncs, la transparència en l'avaluació.

A la part final, el llibre presenta diverses ressenyes d'una mateixa obra que il·lustren els seixanta consells explicats. Cada ressenya va acompanyada d'un comentari sobre els encerts i els errors que els textos contenen. Una taula permet localitzar en quines ressenyes estan representades les qüestions relacionades amb els seixanta consells.

INTRODUCCIÓ

Escriure a la universitat, una proposta per a la millora

La idea que els estudiants universitaris no s'expressen prou bé ni oralment ni per escrit ha esdevingut un tòpic. És habitual que se cerquin les suposades raons del fenomen lluny de les aules universitàries: en una hipotètica mala preparació en els nivells educatius anteriors; en els efectes devastadors dels nous usos tecnològics, que empobriren des de l'ortografia fins a l'argumentació; en la cerca de la immediatesa i en la crisi de la cultura de l'esforç entre els joves, factors que toparien frontalment amb les exigències dels processos d'elaboració dels textos; en la presumpta dificultat de la normativa de la llengua catalana...

Amb *Com escriure bé una ressenya* presentem una proposta concreta i aplicable per a la millora de l'expressió escrita dels estudiants universitaris. Aquesta proposta parteix, d'entrada, de la idea que aprendre a llegir i a escriure són activitats que es duen a terme al llarg de la vida i que mai no es poden donar per tancades. I del fet que és normal, doncs, que escriure a la universitat, amb finalitats acadèmiques o científiques, no sigui bufar i fer ampolles per als joves nous arribats al nivell superior d'ensenyament.

L'arribada a la universitat comporta als estudiants descobrir unes noves maneres de llegir i d'escriure (Carlino 2005; Tolchinsky 2013): hi troben una terminologia nova, uns gèneres de discurs desconeguts, unes convencions específiques, unes situacions comunicatives no imaginades abans, un grau d'exigència més elevat en l'expressió.

Podem demanar als estudiants que dominin de cop les noves maneres de llegir i escriure pròpies de l'àmbit universitari i, més concretament, de la seva disciplina acadèmica? Podem donar per fet que ja saben llegir i escriure si tot just comencen a llegir articles, ressenyes o monografies sobre la matèria que estudien? La resposta és que no. Els estudis universitaris són, precisament, un camí perquè els estudiants afermin progressivament una nova literacitat.

En aquesta proposta no tenim per objectiu trobar els responsables o les causes de les dificultats d'expressió d'una part dels estudiants. El nostre objectiu és atorgar la responsabilitat de la millora a dos actors: a l'estudiant universitari i al professorat universitari de matèries no lingüístiques. Tots dos són els destinataris principals d'aquesta publicació, en què s'ensenya a redactar una ressenya acadèmica.

Pel que fa a l'estudiant universitari, té la tasca ineludible d'aproximar-se a la nova literacitat que troba en l'ensenyament superior. Amb curiositat, esforç i consciència de la transcendència de la qüestió. Ell és el principal interessat a escriure bé per poder formar part de la comunitat de discurs a què ha decidit pertànyer.

Pel que fa al professorat de matèries no lingüístiques, té també un paper decisiu en l'afer. És aquest professorat qui sap perfectament tot allò que es relaciona amb el llenguatge de la seva disciplina acadèmica (terminologia, gèneres de discurs, convencions) i amb els sentits que s'hi poden generar. És aquest professorat qui coneix com ningú els recursos de referència a l'entorn de la llengua especialitzada del seu àmbit (glossaris o vocabularis amb la terminologia específica, per exemple) que l'estudiant necessita conèixer per escriure millor.

Tot i aquesta posició privilegiada, el professorat de matèries no lingüístiques no veu sempre clar que la llengua hagi de ser el seu àmbit d'actuació. Com indica Paula Carli-

no, la gran pregunta que es fan molts professors de matèries no lingüístiques és la següent: «¿quién soy yo para enseñar a leer y a escribir, si no soy profesor de lengua?» (Carlino 2005: 151). La mateixa autora proporciona les respostes: «¿Quién podría hacerlo para su materia y dentro de su campo de estudio si no es usted?» (Carlino 2005: 152). I afirma, encara:

[...] hay algunas convenciones (en donde confluyen pensamiento y lenguaje) que solo los expertos en esas disciplinas manejan. Por otro lado, los especialistas en escritura no dominan las materias acerca de las que los estudiantes han de escribir y les resultaria difícil orientar el pensamiento a través de lo escrito de un contenido con el cual no están familiarizados. (Carlino 2005: 52)

El professorat de matèries no lingüístiques sovint se sent insegur sobre aspectes puntuals de llengua normativa i dubta del paper que ha d'exercir davant l'expressió del seu alumnat. Un lingüista el pot ajudar a resoldre alguna qüestió puntual, sens dubte, però és ell el responsable de l'expressió dels seus alumnes.

La proposta que fem en aquest llibre parteix encara d'una altra reflexió, implícita en el que acabem de dir. L'expressió escrita dels alumnes està completament imbricada amb les activitats de manipulació i construcció del coneixement que proposa el docent i que es treballen en les assignatures. L'escriptura és una activitat situada, indissociable de l'activitat acadèmica en què es genera, que pren el sentit en l'expressió d'un contingut concret.

Un curs de redacció per a estudiants universitaris deslligat de les tasques acadèmiques concretes en les matèries d'estudi pot aportar als alumnes un cert coneixement de llengua i estratègies de composició dels textos, però no és la solució perquè l'expressió dels estudiants millori.

A les aules comencem a trobar alumnes que apliquen consells de redacció fora de lloc, desubicats i absurds fora de la construcció situada d'un sentit. Així, hi ha estudiants que han declarat la guerra als adverbis en *-ment*; n'hi ha que estan convençuts que no han de fer servir paraules abstractes en els seus textos (com poden expressar, doncs, segons quins continguts disciplinaris?); n'hi ha que ja tenen a punt una plantilla de connectors per aplicar a qualsevol text; n'hi ha que no poden sofrir que es repeteixin paraules en un text i fan autèntics esforços per trobar sinònims (posant greument en perill, sense adonar-se'n, la univocitat necessària en molts textos acadèmico-científics, que pot requerir fer servir un mateix terme repetidament); n'hi ha que tenen una clara consciència que han de ser precisos en l'expressió i busquen desesperadament solucions en la llengua, en els diccionaris... mentre que les solucions per a la precisió rauen en gran mesura a tenir un bon coneixement d'allò de què es parla.

En aquesta proposta de millora de l'expressió escrita entenem que la llengua no es pot observar com una realitat independent d'allò que expressa. No es tracta d'un additiu que es pugui posar o treure en una revisió final del text, per exemple, com qui corregeix de sal un plat que ha elaborat. La llengua és el pal de pallar del sentit que es construeix. No és imaginable, doncs, que un docent pugui dir a un estudiant: «m'adono que en saps molt i has fet un molt bon treball, encara que has de millorar molt l'expressió, hi ha pasatges del teu text que no s'entenen gaire bé».

Com escriure bé una ressenya s'orienta a ensenyar a produir un tipus de text concret, la ressenya acadèmica o escrit breu de valoració d'un producte cultural. Es tracta d'una tasca d'expressió que el professorat demana molt sovint de fer als estudiants com a activitat avaluable en el marc d'una assignatura. Expressar-s'hi bé depèn, en part, de conèixer el gèn-

neres de discurs, la ressenya, i les operacions de sentit que hi són habituals.

Però... els estudiants coneixen bé els gèneres de discurs universitaris? Són interessants les conclusions d'un estudi qualitatiu fet amb alumnes de magisteri de la Universitat Autònoma de Barcelona:

Des de totes les assignatures es demana l'escriptura de gèneres molt diversos (recensions, resums, síntesis de processos, memòries, textos d'opinió, etc.) i els estudiants manifesten incertesa a l'hora de planificar els textos perquè, en realitat, desconeixen —o no coneixen prou— les característiques específiques del tipus de treball o d'escrit que se'ls demana.

La percepció entre el professorat que els estudiants tenen poc coneixement sobre els escrits que han de fer és molt estesa. Diuen que els textos que escriuen tenen una estructura incompleta i que no respecten prou les convencions pròpies dels gèneres. I, de fet, els textos analitzats així ho corroboren. Per exemple, alguns estudiants no distingeixen entre fer un resum o fer una recensió, o bé en una memòria de pràctiques es dediquen moltes pàgines a fer descripcions d'espais, reproduccions d'altres documents, i breus relats de situacions i, en canvi, dediquen poc espai a allò més rellevant d'una memòria: valoracions personals clares i ben argumentades. (Brunat *et al.* 2006: 91)

El coneixement dels gèneres de discurs, com a autèntics recipients de les activitats d'expressió, és indefugible perquè els estudiants universitaris s'aproximin a la nova literacitat a què s'encaren en l'ensenyament universitari:

[...] los géneros discursivos [...] constituyen una parte importante de lo que han de aprender los alumnos cuando aprenden una disciplina. Por ello, es preciso que los docentes los integren en sus clases como objetos de enseñanza. (Carlino 2005: 24)

La manera que els estudiants coneguin els gèneres és, lògicament, explicar-los, i també donar-ne models als alumnes perquè es puguin sentir segurs a l'hora de produir-los. La responsabilitat del professorat de matèries no lingüístiques en aquesta qüestió és fonamental, com dèiem més amunt: les disciplines acadèmiques afaïçonen els gèneres de discurs de manera específica i ben sovint en tenen de propis, que en algunes ocasions comparteixen amb algunes altres disciplines universitàries (els antropòlegs produeixen etnografies; els metges, històries clíniques, i els biòlegs, informes de laboratori, per exemple). El professorat de matèries no lingüístiques sap millor que ningú quins i com són els gèneres de discurs de la seva especialitat.

Plantegem aquest llibre com un recurs al servei de la co-neixença general d'un gènere, la ressenya acadèmica, de manera que professorat i estudiants puguin compartir l'expectativa en l'activitat de produir una ressenya i, si cal, concretar-ne o negociar-ne alguns aspectes d'acord amb les especificitats de la disciplina o interessos puntuals i conjunturals d'aprenentatge. Aquest recurs no és en cap cas prescriptiu, naturalment, sinó que es concep com una eina de reflexió i de suport.

Seixanta consells i sis ressenyes

Com hem comentat en la presentació, el gruix de *Com escriure bé una ressenya* són seixanta consells d'expressió organitzats en tres blocs: autoria (vuit consells), proposta de sentit (vint-i-quatre consells) i construcció d'un artefacte eficaç (vint-i-vuit consells), amb el benentès, però, que els tres blocs indicats no són compartiments estancs i que alguns dels consells poden tenir relació amb més d'un bloc.

Entenem que l'organització del material en aquests tres blocs aporta una mirada poc convencional sobre la produc-

ció de textos als lectors, acostumats a altres formes de presentació dels continguts que s'adrecen a la millora de l'expressió escrita com ara *a*) explicacions basades en el procés i en les fases de creació del text (cerca d'informació, selecció d'informació, redacció, revisió), *b*) explicacions basades en l'exposició sistemàtica de diverses propietats del text (adequació, coherència, cohesió, correcció), o *c*) explicacions d'errors freqüents en redactar. Ens hem decantat, doncs, per una categorització dels fenòmens diferent de les habituals amb l'objectiu d'explorar una manera nova i intuïtiva d'arribar al lector. Alhora, hem optat per fer servir un llenguatge planer i poc especialitzat i per utilitzar força exemples en les explicacions. Els destinataris principals d'aquest llibre, al capdavant, no són lingüistes.

Tanquen el volum sis ressenyes comentades d'una mateixa obra, *El banquer anarquista*, de Fernando Pessoa, en l'edició catalana de Quaderns Crema de començament del segle XXI, traduïda del portuguès al català per Manuel Guerrero.

Hem seleccionat l'edició catalana d'*El banquer anarquista* com a obra ressenyada per diversos motius. Es tracta, d'entrada, d'un text d'autor i vàlua indiscutibles, d'un clàssic. Una obra radicalment moderna, que presenta connexions evidents amb la sensibilitat d'avui i uns temes també del tot contemporanis, la vigència dels quals el ressenyador pot destacar fàcilment.

El banquer anarquista es va publicar l'any 1922. L'edició que aquí ressenyem, tot i no ser estrictament una novetat editorial, és relativament recent (2002). L'autor de la ressenya ha de poder explicar, entre moltes altres qüestions, per què Quaderns Crema ha optat per editar-la en català vuitanta anys després d'aparèixer.

El banquer anarquista és un conte no gaire allunyat d'un assaig, d'acord amb la concepció oberta dels gèneres lite-

raris que tenia Fernando Pessoa. Les ressenyes de l'obra que incoem en aquest volum no són, però, ressenyes literàries. Entenem que les qüestions de què tracta *El banquer anarquista* transcendeixen l'interès literari del text i pensem que formen part dels interessos de qualsevol jove universitari.

Quin estudiant, amb una mica de curiositat intel·lectual, pot restar indiferent a la provocació de l'oxímoron que dona títol a l'obra? Quin estudiant pot no tenir ganes de veure com s'ho fa Pessoa per sostenir una paradoxa aparentment insostenible? Quin universitari pot no voler llegir els arguments d'aquest home que explica com s'ha acabat convertint, sense contradicció, en banquer i anarquista? Quin universitari pot no sentir-se atret per les cinquanta pàgines i escaig d'*El banquer anarquista*?

Considerem que *El banquer anarquista* és un text adequat, encara per un altre motiu: presenta una complexitat argumentativa idònia perquè un estudiant universitari hi pugui lluitar, hi pugui pensar i, alhora, hi pugui gaudir. Es tracta d'una obra que estimula la reflexió sobre el llenguatge, sobre la naturalesa i la credibilitat dels discursos aliens, i que ajuda el lector a plantejar-se què és la persuasió i quin lloc ocupa la veritat en el debat d'idees. Es tracta d'un text, en suma, ideal per a un estudiant universitari.

Un darrer motiu que explica l'elecció d'*El banquer anarquista* és que pensem que aquesta obra es pot fer llegir i ressenyar en facultats i assignatures ben diverses: es pot llegir des de la filologia, evidentment (pensant en una ressenya de caràcter més literari), les humanitats, la filosofia, la psicologia, la història, la sociologia, les ciències polítiques, el dret i, en general, des de qualsevol assignatura en què la llengua, la comunicació, l'anàlisi del discurs, l'argumentació i la manipulació del llenguatge siguin motiu d'interès i de reflexió (assignatures de traducció, d'educa-

ció, de lletres, de periodisme, de publicitat...). El plantejament i l'execució de la ressenya, com és lògic, seran diversos segons la disciplina, la matèria o l'assignatura des de la qual el docent proposi als seus alumnes llegir i ressenyar l'obra.

La ressenya acadèmica

La ressenya és un escrit breu en què un autor informa d'una obra, un producte o un fenomen cultural i, normalment, l'examina i el valora. L'entrada *ressenya* del DIEC2 remet, pel que fa al sentit específic que aquí ens interessa, a *recensió*, que defineix com l'«escrit en què es dóna compte i es fa un examen crític d'una obra, d'un article, etc., recentment publicat». La base semàntica de la paraula *ressenya*, segons Joan Coromines, és 'passar revista', originàriament d'una tropa.

La brevetat és un tret bàsic de la ressenya que pot fer pensar que es tracta d'un gènere menor al costat d'altres gèneres acadèmics com per exemple l'article d'investigació, que és el gènere estàndard per al desplegament i la difusió del coneixement científic. El fet que ben sovint les ressenyes apareguin en les revistes especialitzades en un espai secundari, després dels articles o altres textos més prestigiats i extensos, contribueix també a fer que es visualitzin com un gènere menor.

Mentre que hi ha força obres que tenen per objectiu ensenyar a redactar un article científic, no s'ha consagrat gaire literatura a la ressenya (sobretot a la no literària). Hem tingut en compte, en redactar aquest llibre, la informació específica sobre la ressenya de diverses publicacions sobre llenguatge acadèmic i científic o sobre redacció en general (Alberola *et al.* 1996: 118-119; Sánchez Lobato 2006: 473-479; Regueiro i Sáez 2013: 88-95; Lluch i Nicolàs 2015: 239-247). També hem tingut presents algunes aportacions monogràfiques o més extenses sobre el gènere (Walford 1986; Sova 2002; Golanó 2006). I hem consultat, igualment, di-

verses guies breus molt interessants que les universitats, majoritàriament anglosaxones, posen a disposició dels estudiants perquè sàpiguen produir ressenyes. Les consignem a la bibliografia totes juntes, en una secció específica.

En aquest text tractem concretament d'un tipus de ressenya: la que s'origina en el context d'una assignatura universitària com a encàrrec que el professorat fa a l'alumnat. És, veritablement, una pràctica molt comuna en moltes assignatures, especialment de ciències humanes i ciències socials (Walford 1986: 112), que el docent demani als estudiants que escriguin una ressenya d'un llibre o d'un altre producte cultural.

Aquest encàrrec, però, pot ser divers. Rere la paraula «ressenya» hi pot haver concepcions diferents del text i de l'activitat. El sentit d'aquest llibre és, precisament, contribuir a definir les ressenyes generades en l'àmbit acadèmic. No tant amb l'objectiu de tancar el gènere a pany i forrellat, lògicament, com per contribuir a fer transparent allò que s'espera de l'estudiant quan se li encarrega una ressenya.

Si la ressenya d'assignatura és un gènere obert, la «ressenya», més en general, també ho és significativament i presenta moltes variants. Una primera divisió que es pot establir separa les ressenyes literàries i les ressenyes acadèmiques o científiques (Regueiro i Sáez 2013: 88). Deixem fora del nostre objectiu en aquest treball les ressenyes literàries (Font 2007: 73-84), perquè no són el referent habitual de la ressenya que s'encarrega de fer als estudiants.

Sí que prenem com a referent, en canvi, les ressenyes acadèmiques o científiques, un gènere que s'adreça a les revistes científiques especialitzades i que «da cuenta del interés de las novedades editoriales, pero en el ámbito más reducido de una disciplina científica, con tono más objetivo [que les literàries] y una crítica que ha de ser debidamente fundamentada, en ningún caso impresionista» (Regueiro i Sáez 2013: 88). Aquest ti-

pus de ressenyes és variat: «No hay un único modelo de reseña académica, porque el género admite una gran diversidad de planteamientos y desarrollos, e incluso un mayor grado de subjetividad dependiendo de la tradición cultural» (Regueiro i Sáez 2013: 89). Les ressenyes acadèmiques d'assignatura poden tenir com a referent immediat, també, les ressenyes periòdiques, de to divulgatiu, que se solen publicar no ja en revistes especialitzades, sinó a la premsa diària o en setmanaris d'abast més general, o també en alguns espais de la xarxa.

Queden fora de l'objectiu d'aquest llibre altres tipus de ressenyes com ara el *peer-reviewing* o l'opinió escrita sobre un text susceptible de publicació per part d'algú entès en la matèria. I també altres ressenyes: les que en lloc de focalitzar un producte o un text concret són comentaris d'un conjunt de publicacions que tracten d'un mateix tema; les que presenten l'estat de la qüestió en un camp específic de coneixement, i, encara, el gènere híbrid anomenat article-ressenya.

Volem afegir que aquesta obra se centra en ressenyes escrites de productes culturals de naturalesa fonamentalment textual, com ara llibres en format de paper o digital. Moltes de les observacions que s'hi fan, però, són aplicables a ressenyes d'altres tipus de productes, o fins i tot d'esdeveniments culturals (ressenyes d'inauguracions, concerts, exposicions o conferències, per exemple) i poden ser útils també en la redacció d'altres menes de ressenyes de textos que no són l'objecte d'aquesta publicació.

Com indicàvem més amunt, la ressenya en què ens centrem és un text breu (sol tenir de dues a sis pàgines) i té una característica imprescindible: el caràcter valoratiu i crític. Aquest tret l'allunya d'altres textos relativament propers, amb què de vegades la ressenya es vincula o es confon. Una ressenya (*book review*) no és, com recorden alguns autors, un *book report*:

A review is not a book report. A book report does give a fairly detailed description of the contents of a book. It may also provide background information about the book: who wrote it, when it was published, or how popular it was, for example. Although a book review also provides description and background information, it does more. A review analyzes, interprets, and evaluates. (Trent University s. d.: 7)

Una ressenya és, seguint Sova (2002: 2), «a statement of opinion about a piece of writing or any other work of art, such as dance, sculpture, or music, which is substantiated with specific facts and incidents from the work itself».

La ressenya de què tractem no és, en cap cas, un text sense valoració, un simple resum d'un llibre o, encara menys, la resposta escrita a un control de lectura. Ens allunyem, doncs, també, de tenir com a referent un tipus molt particular de ressenya, generalment molt breu (de deu a trenta línies) que és poc més que una fitxa tècnica ampliada. És l'anomenada ressenya objectiva o informativa, «la más habitual en publicaciones de información bibliogràfica y que sitúa la obra y su autor con indicación de contenido, sin valoración, al estilo de los *abstracts*». (Regueiro i Sáez 2013: 89)

La valoració és, doncs, una condició *sine qua non* de la ressenya a què ens referim en aquestes pàgines. Precisament aquests darrers anys s'ha estès molt la tendència popular a valorar tota mena de productes, culturals i no culturals. Amb l'expansió del web social, l'usuari se sent cridat a donar l'opinió i a valorar en tota mena d'espais digitals (de vegades fins i tot en espais explícits de «ressenyes»). És així que es valoren hotels, restaurants, aplicacions per a dispositius mòbils... al costat d'obres de teatre, pel·lícules o llibres. L'impuls valoratiu és decisiu en aquesta mena de noves ressenyes digitals (pensem per un moment en els comentaris que els usuaris deixen a *Booking* o serveis similars, per exemple) i

ajuda veritablement l'usuari futur a decantar-se pel producte o servei, o a desestimar-lo.

Per bé que aquest impuls de valorar (que en la seva expressió mínima són els «M'agrada», el polze amunt o avall, o la puntuació amb estrelles, de zero a cinc...) és el mateix que trobem en la ressenya acadèmica, constatem que una bona part de les valoracions de productes o serveis a la xarxa sol consistir en textos molt breus, impressionistes, mancats d'arguments sòlids, escrits amb una llengua no gaire acurada i amb tendència a ser textos testimonials i sense una elaboració meditada. Alguns ressenyadors professionals han arribat a alertar sobre el perill de la democratització de l'activitat de ressenyar. Així, el crític Morris Dickstein afirmava, per exemple, en un article de Jane Ciabattari (2011) sobre la qüestió («The Future of Book Reviews: Critics vs. Amazon Reviewers») que es feia ressò dels seus punts de vista:

The professional reviewer, who has a literary identity, who had to meet some editor's exacting standard, has effectively been replaced by the Amazon reviewer, the paying customer, at times ingenious, assiduous, and highly motivated, more often banal, obtuse, and blankly opinionated.

L'autor de la ressenya acadèmica s'ha d'impregnar de la voluntat contemporània de valorar-ho tot, certament, però ahora ha d'entendre que la valoració de la ressenya acadèmica és una activitat que exigeix reflexió, profunditat i una argumentació molt solvent.

Hem vist que la brevetat i la valoració són elements clau en la ressenya que el professorat encarrega als seus alumnes. Una altra característica habitual de les ressenyes és l'actualitat del producte ressenyat. Si bé aquest tret és decisiu en les ressenyes especialitzades i també en les de divulgació, sol quedar en segon terme en les ressenyes que el professorat

demana de fer als seus alumnes, en benefici de la rellevància de l'obra ressenyada. Els textos que s'han de ressenyar rarament són novetats de darrera hora i ben sovint el docent els fa treballar més d'un curs acadèmic.

No volem acabar aquesta secció dedicada a delimitar la ressenya objecte d'aquesta publicació sense indicar que considerem que la ressenya acadèmica és una eina molt valuosa per consolidar l'expressió escrita de l'estudiant universitari. Es tracta d'un tipus de text que exigeix una comprensió lectora molt elevada; que desenvolupa la capacitat de síntesi i el pensament crític de l'estudiant; que demana capacitat d'anàlisi tècnica i avaluació d'una obra; que exigeix a l'alumnat que trobi una veu pròpia no neòfita, i que sovint permet als universitaris fer les primeres armes en el llenguatge de la seva especialitat.

Elaborar una ressenya demana també a l'autor que s'arrisqui a proposar un sentit i que desenvolupi la seva capacitat estratègica per construir un artefacte que persuadeixi el lector. I li demana, igualment, participar en un joc d'equilibris molt interessants en la consolidació de l'escriptura. En una extensió molt reduïda, l'autor ha de mesurar molt bé el que és rellevant que hi hagi i el que no hi ha d'haver en un text que de cap manera no pot ser exhaustiu; ha de saber compensar els aspectes positius i els negatius de l'obra comentada; ha de saber fer que tot el que diu se supediti a una tesi general; s'ha de saber expressar amb cortesia... No és estrany que s'hagi pogut considerar la ressenya, malgrat la seva brevetat, «una de les formes de comunicació científica més difícils». (Alberola *et al.* 1996: 118)